

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน
ภาษาไทย

หลักภาษา และการใช้ภาษาไทย

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

ผู้เรียบเรียง

ดร.เฉลิมลาภ ทองอาจ

ดร.เพชร วิจิตรนาวิน

อาจารย์นาวิณี หล้าประเสริฐ

อาจารย์มนสิการ เฮงสุวรรณ

อาจารย์กาญจนา เฉลิมญาติ

อาจารย์สุมิตรา คุณวัฒน์บัณฑิต

ผู้ตรวจ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เปรม สอนสมุทร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวรรณา ตั้งทีฆะรักษ์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ แท้งขัน

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

๑๒๕๖/๙ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐-๒๒๔๓-๘๐๐๐ (อัตโนมัติ ๑๕ สาย), ๐-๒๒๔๑-๘๙๙๙

แฟกซ์ : ทุกหมายเลข, แฟกซ์อัตโนมัติ : ๐-๒๒๔๑-๔๑๓๑, ๐-๒๒๔๓-๗๖๖๖

website : www.iadth.com

สงวนลิขสิทธิ์

บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด

พ.ศ. ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-05-5117-0

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เล่มนี้ สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนเข้าใจลักษณะภาษาไทย สามารถพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งพัฒนาสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดประเมินค่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในภาษา การตระหนักรู้คุณค่าของภาษาไทย ในฐานะที่เป็นเครื่องมือการสื่อสารของคนในชาติ

การนำเสนอเนื้อหาแบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑ **เรียนรู้หลัก ประจักษ์ภาษา** มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ส่วนที่ ๒ **พัฒนาทักษะสื่อสาร** มีเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะทางภาษา ได้แก่ การอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด เพื่อเป็นแนวทางในการฝึกฝนทักษะแต่ละด้านให้มีประสิทธิภาพ เนื้อหาแต่ละเรื่องมีกิจกรรมสร้างสมรรถนะให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติและเกิดความเข้าใจด้วยตนเองจากการลงมือทำจริง และมีคำถามตรวจสอบความเข้าใจเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสรุปหลักการทางภาษา และประเมินเพื่อพัฒนาตนเองได้

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเรียนเล่มนี้ จะมีประโยชน์แก่การเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ หากมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงหนังสือเรียน คณะผู้จัดทำขออภัยด้วยความขอบคุณ และจะนำไปพัฒนาคุณภาพหนังสือเรียนเล่มนี้ต่อไป

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

สารบัญ

หน้า

ตอนที่ ๑ เรียนรู้หลัก ประจักษ์ภาษา.....๕

❖ ความรู้เกี่ยวกับภาษา.....๕	
• ลักษณะของภาษาไทย.....๖	
• ส่วนประกอบของภาษา.....๘	
• องค์ประกอบของพยางค์และคำ.....๑๒	
• เสียงหนักเสียงเบา.....๑๔	
❖ การเขียนสะกดคำ.....๑๖	
• การใช้สระ.....๑๖	
• การใช้พยัญชนะ.....๒๑	
• การใช้วรรณยุกต์.....๒๔	
❖ คำและการใช้คำ.....๓๐	
• คำ.....๓๐	
• การใช้คำ.....๓๕	
❖ หลักการแต่งคำประพันธ์.....๓๙	
• หลักการแต่งคำประพันธ์ประเภทกาพย์.....๓๙	
• หลักการแต่งคำประพันธ์ประเภทโคลง.....๔๔	

ตอนที่ ๒ พัฒนาทักษะสื่อสาร.....๕๒

ทักษะการอ่าน

❖ การอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรอง.....๕๒	
• การอ่านออกเสียงบทร้อยแก้ว.....๕๒	
• การอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง.....๖๗	
❖ การอ่านจับใจความจากสื่อต่าง ๆ.....๘๑	
• สิ่งที่ต้องพิจารณาในการอ่านจับใจความ.....๘๑	
• การอ่านประเภทต่าง ๆ : จุดมุ่งหมายและแนวทางปฏิบัติ.....๘๓	

ตอนที่

เรียนรู้หลัก ประจักษ์ภาษา

ความรู้เกี่ยวกับภาษา

ตัวชี้วัดระหว่างทาง อธิบายธรรมชาติของภาษา พลังของภาษา และลักษณะของภาษา (ท ๔.๑ ม. ๔-๖/๑)

คำว่า “ภาษา” เป็นศัพท์ภาษาล้านสกฤต มาจากรากศัพท์ว่า “ภาษ” มีความหมายว่า “พูด กล่าว หรือ บอก” ภาษาจึงมีความหมายตามรูปศัพท์ว่า การพูด การกล่าว หรือการบอก ในบรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๑ : ระบบเสียง อักษรไทย การอ่านคำและการเขียนสะกดคำ (สถาบันภาษาไทย, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๖๕ : ๒) กล่าวว่า “ภาษาที่แท้จริงของมนุษย์คือ ภาษาพูด ซึ่งประกอบด้วยหน่วยภาษาจำนวนมากที่เรียงลำดับกันมาตามลักษณะของภาษาแต่ละภาษา หน่วยภาษาประกอบด้วย **เสียงพูด** กับ **ความหมาย** ถ้ามีแต่เสียงพูดไม่มีความหมายหรือสื่อความหมายไม่ได้ เสียงพูดนั้นก็ยังไม่เป็นภาษา ถ้ามีแต่ความหมายไม่มีเสียงพูด ก็เป็นเพียงความคิด ยังไม่เป็นภาษาหรือเป็นภาษาที่ไม่สมบูรณ์ ต้องมีทั้งเสียงพูดและความหมายจึงจะเรียกว่าเป็นภาษา”

ภาษาที่ใช้พูดในโลกนี้มีนับพันภาษา แต่มีเพียงบางภาษาเท่านั้นที่มีการเขียนเป็นสัญลักษณ์แทนเสียงของภาษา เรียกว่า ภาษาเขียน ภาษาเขียนมีวิวัฒนาการมาตามยุคสมัยซึ่งครอบคลุมถึงลักษณะต่อไปนี้

๑. การขีดเขียนสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ที่มีได้อยู่ตรงนั้นรับรู้ และเพื่อให้คนรุ่นหลังรับทราบ เช่น การขีดเขียนลงบนแผ่นหิน แผ่นดินเหนียว แผ่นหนัง ต้นไม้ ใบไม้ แผ่นกระดาด
๒. การเขียนภาพเพื่อสื่อความหมาย เช่น ภาพตามผนังถ้ำที่คนโบราณเขียนไว้ ภาษาเขียนที่วิวัฒนาการมาจากภาพ คือ ภาษาจีน ด้วยเหตุนี้ ตัวเขียนของภาษาจีนหนึ่งตัว จึงเปรียบเหมือนภาพหนึ่งภาพที่ใช้แทนคำ ๑ คำ
๓. ตัวเขียนที่ใช้แทนพยางค์ คือ ตัวเขียนแต่ละตัวออกเสียงเป็นพยางค์ (มีทั้งพยัญชนะและสระ) เช่น ซา โย นา ระ ในภาษาญี่ปุ่น
๔. ตัวเขียนที่ใช้แทนเสียง เรียกว่า อักษร เช่น ภาษาไทย ตัวอักษรหนึ่งตัวใช้แทนเสียงหนึ่งเสียง แม้จะมีตัวอักษรจำนวนจำกัด แต่สามารถนำตัวอักษรมาประสมกันเป็นคำใหม่ได้ไม่จำกัด

เรียบเรียงจาก (บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๑ : ระบบเสียง อักษรไทย การอ่านคำและการเขียนสะกดคำ ของกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สถาบันภาษาไทย, ๒๕๖๕ : ๓-๖)

- การอ่านเก็บความรู้.....๙๓
- การอ่านเอาเรื่อง.....๙๕
- การอ่านตีความ.....๙๗
- การอ่านวิเคราะห์และวิจารณ์.....๙๙

- ◆ การอ่านเรื่องแล้วเขียนกรอบแนวคิด ผังความคิด.....๙๓
 - กรอบแนวคิด-ผังความคิด.....๙๓
 - แนวทางการเขียนกรอบแนวคิดจากเรื่องที่อ่าน.....๙๔

ทักษะการเขียน

- ◆ การเขียนเชิงชวน.....๑๐๓
 - หลักการเขียนเชิงชวน.....๑๐๓
- ◆ การเขียนจดหมายกิจธุระ.....๑๐๖
 - หลักการเขียนจดหมายกิจธุระ.....๑๐๖
 - องค์ประกอบของจดหมายกิจธุระ.....๑๐๗
 - รูปแบบจดหมายกิจธุระ.....๑๐๘
 - ขั้นตอนการเขียนจดหมายกิจธุระ.....๑๑๐
- ◆ การเขียนเรียงความเกี่ยวกับโลกส่วนตัว.....๑๑๓
 - โครงสร้างการเขียนเรียงความ.....๑๑๓
 - การเขียนเรียงความเกี่ยวกับโลกส่วนตัว.....๑๑๔
- ◆ การเขียนย่อความ.....๑๑๗
 - ขั้นตอนการย่อความ.....๑๑๗
 - องค์ประกอบของการย่อความ.....๑๒๐
 - รูปแบบการเขียนค่านำย่อความ.....๑๒๐

ทักษะการฟัง การดู และการพูด

- ◆ การพูดสรุปแนวคิดและการแสดงความคิดเห็นจากเรื่องที่ฟังและดู.....๑๒๖
- ◆ การวิเคราะห์แนวคิด การใช้ภาษา และความน่าเชื่อถือจากเรื่องที่ฟังและดู.....๑๓๑
- ◆ การพูดอภิปราย.....๑๓๕

โครงการสู่นวัตกรรม

๑๔๑

บรรณานุกรม

๑๔๒

ภาษาเป็นหัวใจของการสื่อสารและมีความสำคัญต่อมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารแบ่งได้ ๒ ประเภท ดังนี้

๑. วจนภาษา (verbal language) คือ ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ ได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน นักเรียนใช้วจนภาษาในชีวิตประจำวัน เช่น การสนทนากับเพื่อนและครู การเขียนจดหมาย หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) การเขียนตั้งหรือตอบกระทู้ในกระดานอิเล็กทรอนิกส์ (webboard) การสนทนาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (chat)

๒. อวจนภาษา (non-verbal language) คือ ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ แต่ใช้ท่าทาง หรือการแสดงออกของร่างกายในการสื่อสาร รวมถึงสัญลักษณ์ รูปภาพ และวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ด้วย เช่น เมื่อเพื่อนพูดว่าจะช่วยทำงานด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม แสดงว่าเพื่อนเต็มใจ แต่ถ้าเพื่อนแสดงสีหน้าเฉยเมย ไม่กระตือรือร้น แสดงว่าเพื่อนไม่เต็มใจ ซึ่งเป็นการใช้อวจนภาษาด้วยสีหน้า การพยักหน้า เพื่อบอกการรับ การส่ายหน้าเพื่อปฏิเสธ ก็เป็นการใช้อวจนภาษาด้วยท่าทาง ซึ่งเราจะต้องใช้อวจนภาษาให้ถูกต้อง เพื่อให้การสื่อสารนั้นตรงตามเจตนาที่ต้องการสื่อสาร

◆ ลักษณะของภาษาไทย ◆

ภาษาทุกภาษาย่อมมีเอกลักษณ์ของตน ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ที่แตกต่างไปจากภาษาอื่น ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ ถือเป็นเอกลักษณ์ทางภาษา เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของไทย การเรียนภาษาไทยให้เกิดประสิทธิภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาลักษณะของภาษาไทยให้เข้าใจ

ลักษณะของภาษาไทย มีดังนี้

๑. ภาษาไทยมีลักษณะเป็นภาษาคำโดด คำไทยเดิมส่วนมากเป็นคำพยางค์เดียว เช่น

พ่อ แม่ พี่ น้อง ดิน น้ำ ลม ไฟ

เมื่อจะกล่าวข้อความใด ๆ ก็นำคำต่าง ๆ มาเรียงให้เข้ากันเป็นประโยค เช่น

ฉันชอบไปนอนทางเดิน

๒. ภาษาไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำที่นำมาเรียงเข้าเป็นประโยคเหมือนภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ เช่น

ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
ฉันไป	I go.
เธอไป	She goes.
เรากำลังไป	We are going.

๓. การเรียงกลุ่มคำสลับที่กันทำให้ความหมายเปลี่ยนไป เช่น

ไปไม่ได้ - ไม่ได้ไป
ใจดี - ดีใจ

น้อยใจ - ใจน้อย
น้ำตก - ตกน้ำ

๔. การเรียงตำแหน่งคำในประโยคต่างกันทำให้ความหมายและหน้าที่ของคำเปลี่ยนไป เช่น

ลิงไล่เด็ก - เด็กไล่ลิง

เขารักเธอ - เธอรักเขา

ประธานในประโยคแรกกลายเป็นกรรมในประโยคหลัง

๕. ภาษาไทยส่วนใหญ่จะเรียงคำขยายไว้ข้างหลังคำหลัก เช่น

ส้มโอหวาน ข้าวสารขาว เด็กดี ปลาใหญ่ รสอร่อย

๖. ภาษาไทยมีเสียงวรรณยุกต์และรูปวรรณยุกต์ทำให้ความหมายเปลี่ยนไป เช่น

คนที่ใส่เสื้อขาวนั่งอ่านข่าวเกี่ยวกับการค้าข้าว
ลูกจ๋า ร้องให้จ๋า บอกป้าจ๋าว่าหนูจะไปหาพ่อ

๗. คำไทยบางคำมีความหมายหลายอย่าง การรู้ความหมายของคำจะต้องพิจารณาจากข้อความ ประโยค หรือบริบท ถ้าอ่านเพียงคำเดียวอาจไม่ทราบความหมายที่แท้จริง เช่น

คืนนี้เขาจะคืนสมบัติต่าง ๆ ให้เจ้าของ

คืน คำที่ ๑ หมายถึง เวลากลางคืน

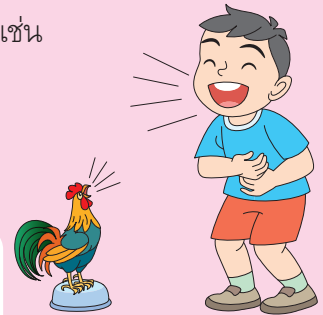
คืน คำที่ ๒ หมายถึง ส่งกลับดังเดิม

น้องขันเมื่อเห็นไก่ขันบนขัน

ขัน คำที่ ๑ หมายถึง หัวเราะ

ขัน คำที่ ๒ หมายถึง อาการร้องอย่างหนึ่งของไก่

ขัน คำที่ ๓ หมายถึง ภาชนะสำหรับตักหรือใส่น้ำ

๘. ภาษาไทยมีตัวสะกดตรงตามมาตรา เช่น

ฉัน วัน ชัน รัก บ้าน คิด ลิง

ยกเว้นคำเขมรบางคำที่เป็นคำพยางค์เดียวหรือสะกดตรงมาตรา เช่น แข (พระจันทร์) อวย (ให้) บาย (ข้าว) เลิก (ยก) แต่สังเกตว่าคำภาษาอื่นเราจะต้องแปลอีกครั้งจึงจะเข้าใจ ส่วนคำภาษาไทยเข้าใจได้ทันที

๙. ภาษาไทยไม่ใช่เครื่องหมายทัศนธาตุ เช่น

ขัน สาด จัน ลั่น

ส่วนภาษาอื่น ๆ จะมีเครื่องหมายทัศนธาตุ เช่น ขรค์ ศาสตร์ จันท์ สรรค์ การ์ด फिल्म ฟาร์ม ซอล์ก

เรียบเรียงจาก (ลักษณะภาษาไทย ของบรรจบ พันธุเมธา, ๒๕๔๑ : ๑-๓) และ (บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๑ : ระบบเสียง อักษรไทย การอ่านคำและการเขียนสะกดคำ ของกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สถาบันภาษาไทย, ๒๕๖๕ : ๖)

ส่วนประกอบของภาษา

ภาษาเป็นถ้อยคำที่ใช้สื่อความหมาย ส่วนประกอบที่เล็กที่สุดของภาษา คือ หน่วยเสียง แต่ละภาษาจึงมีหน่วยเสียงแตกต่างกัน หน่วยเสียงจะประกอบกันเป็นพยางค์และคำ คำประกอบกันเป็นกลุ่มคำและประโยค (บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๑ : ระบบเสียง อักษรไทย การอ่านคำและการเขียนสะกดคำ ของกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สถาบันภาษาไทย, ๒๕๖๕ : ๒๕-๓๖)

๑. หน่วยเสียงพยัญชนะ

พยัญชนะในภาษาไทยมี ๔๔ รูป ใช้แทนหน่วยเสียงพยัญชนะต้น ๒๑ หน่วยเสียง ใช้แทนหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ๙ หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

๑.๑ หน่วยเสียงพยัญชนะต้น

หน่วยเสียงพยัญชนะ	พยัญชนะต้น	ตัวอย่างคำ
/ก/	ก	กิน กาย เก็บ ก่อน
/ค/	ข ฃ ค ฅ ฌ	เขียว เคียว เขี่ยน
/ง/	ง	งอก งาม เงิน เจี้ยว
/จ/	จ	เจ้า จาก จอบ จีบ
/ช/	ฉ ช ฌ	เฉย เชย เผลอ
/ซ/	ซ ศ ษ ส	ซุ่ม ศุภร์ บริษัท สูด
/ย/	ญ ย	ญาติ ญาณ ย่าน เยี่ยม
/ด/	ฎ ฏ ด	ฎีกา บันฑิต ดิน
/ต/	ฏ ฏ	กุฎ กติกา ตอบ ติด

หน่วยเสียงพยัญชนะ	พยัญชนะต้น	ตัวอย่างคำ
/ท/	ฐ ฑ ฒ ถ ฑ ฐ	ฐานะ มณฑล ฐิติบัตร ถัก ทอง ฐง
/น/	ณ น	ณรงค์ เณร นที เนิน
/บ/	บ	บ้าน เบี่ยง บิบบาตร
/ป/	ป	ปี ปาน เปียก โป่ง
/พ/	ผ พ ภ	ผู้ใหญ่ พู่กัน แมลงภู่
/ฟ/	ฝ ฟ	ไฝ ฝาก ไฟ ฟาก
/ม/	ม	โมง ไม้ แม้น เมตร
/ร/	ร	ร้อน รัก เร็ว เรียน
/ล/	ล	ลีลา เล่น จูฬ้า
/ว/	ว	ว่าน วัง เวียน วูป
/อ/ หรือ /ร/	อ	โอบ เอ็ด อุลู อาจ
/ฮ/	ห ฮ	เห่ โหน เฮฮา ฮวบ

นอกจากหน่วยเสียงพยัญชนะต้น ๒๑ หน่วยเสียงข้างต้น ซึ่งเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว ยังมีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ ๑๑ คู่ ได้แก่ /กร/ /กล/ /กว/ /คร/ /คล/ /คว/ /ตร/ /ปร/ /ปล/ /พล/ และ /พร/ เช่น กรด กลาย กว้าง ครองแครง ขรุขระ คลอง ขลาด ควัน ขวิด ตรอก ปรอย ปลง ผลาญ พลาด พร้อม

๑.๒ หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

หน่วยเสียงพยัญชนะ	พยัญชนะท้าย	ตัวอย่างคำ
/ก/	ก ข ค ฅ	มุก เล <u>ข</u> โซ <u>ค</u> เม <u>ฅ</u>
/ง/	ง	ยิ <u>ง</u> โย <u>ง</u> ยาง <u>ง</u> แ <u>ง</u>
/ย/	ย	ลู <u>ย</u> ขาย <u>ย</u> เม <u>ย</u> โด <u>ย</u>
/ต/°	จ ช ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ด ต ถ ท ธ ศ ษ ส	อา <u>จ</u> พิ <u>ช</u> พิ <u>ช</u> ชา ก <u>ฎ</u> กบ <u>ฎ</u> รั <u>ฐ</u> คุ <u>ฑ</u> วั <u>ฒ</u> นธรรม สา <u>ด</u> อนุ <u>ญ</u> า <u>ต</u> อนุ <u>ญ</u> า <u>ต</u> กากบา <u>ท</u> พุ <u>ธ</u> ทิ <u>ศ</u> โ <u>ท</u> ษ <u>ส</u> โอ <u>ก</u> า <u>ส</u>
/น/	ญ ณ น ร ล ฬ	ลั <u>ญ</u> ชา <u>ติ</u> คำ <u>ณ</u> ว <u>ณ</u> ขา <u>ณ</u> เพ <u>ญ</u> ร กา <u>ล</u>
/ป/°	บ ป พ ฟ ภ	ฉ <u>บ</u> ลั <u>ป</u> ห <u>ง</u> ก ม <u>ห</u> ร <u>ส</u> พ <u>ล</u> ิ <u>ฟ</u> ต์ ลา <u>ภ</u>
/ม/	ม	งา <u>ม</u> โคร <u>ม</u> เส <u>ียม</u>
/ว/	ว	แก <u>ว</u> เ <u>ว</u> พ <u>ว</u> รา <u>ว</u>
/อ/ หรือ /ʔ/°	-	จะ <u>บิ</u> ผุ <u>ป</u> รุ

ปัจจุบันเกิดเสียงพยัญชนะท้ายเพิ่มขึ้นในภาษาไทยจากการยืมคำภาษาอังกฤษมาใช้ในภาษาไทยหลายคำ เช่น เสียงพยัญชนะท้าย ช ฟ ล ในคำต่อไปนี้

เสียงพยัญชนะท้าย /ช/ เช่น คำว่า แกล พิชชา แจช

เสียงพยัญชนะท้าย /ฟ/ เช่น คำว่า สตาฟ ออฟฟิศ บุฟเฟต

เสียงพยัญชนะท้าย /ล/ เช่น คำว่า บิล แกลเลอรี คูล

°/ต/ ในทางภาษาศาสตร์ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาไทยของมาตรา กด ส่วนหน่วยเสียง /ด/ เป็นได้เพียงหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น

°/ป/ ในทางภาษาศาสตร์ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาไทยของมาตรา กบ ส่วนหน่วยเสียง /บ/ เป็นได้เพียงหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น

°/อ/ หรือ /ʔ/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่ไม่มีรูปเขียนชัดเจนในหลักอักขรวิธีของไทย ซึ่งจะปรากฏในพยางค์ที่ประสมสระเสียงสั้นและออกเสียงเป็นพยางค์หนัก เช่น แอะ แต่ถ้าคำนั้นอยู่ในตำแหน่งที่ลดน้ำหนักเสียงเสียงพยางค์ท้าย /ʔ/ นี้จะหายไป เช่น พยางค์หนักว่าวะ แอะ ๆ คำหนักนั้นหนักเสียงลง จึงไม่ออกเสียงพยางค์ท้าย /ʔ/ มาออกเสียงที่ แอะ คำหลังแทน

๒. หน่วยเสียงสระ

สระมี ๒๑ หน่วยเสียง แบ่งเป็น หน่วยเสียงสระเดี่ยว ๑๘ หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระประสม ๓ หน่วยเสียง ซึ่งหน่วยเสียงสระเดี่ยว ๑๘ หน่วยเสียง แบ่งเป็น สระเสียงสั้น ๙ หน่วยเสียง สระเสียงยาว ๙ หน่วยเสียง ดังนี้

๒.๑ หน่วยเสียงสระเดี่ยว

สระเสียงสั้น	สระเสียงยาว	ตัวอย่างคำ	
		สระเสียงสั้น	สระเสียงยาว
/อะ/	/อา/	จึ <u>ะ</u> ป <u>ะ</u>	จำ <u>า</u> ป <u>าย</u>
/อิ/	/อี/	ลิ <u>ิ</u> ปิ <u>ิด</u> ตึ <u>ิน</u>	สี <u>ี</u> ปึ <u>ิน</u> จึ <u>ิบ</u>
/อุ/	/อู/	ครึ <u>ู</u> ยึ <u>ิด</u> ชึ <u>้น</u>	คื <u>ู</u> ยึ <u>ิด</u> ชึ <u>้น</u>
/อุ/	/อู/	ปุ <u>ุ</u> ลุ <u>ก</u> คึ <u>ุ่น</u>	ปู <u>ู</u> ลู <u>ก</u> คู <u>ณ</u>
/เอะ/	/เอ/	เต <u>ะ</u> เอ <u>็น</u>	เตร <u>ะ</u> เ <u>อน</u>
/แอะ/	/แเอ/	แก <u>ะ</u> แ <u>พะ</u> แก <u>ร์</u> น	แพ <u>ะ</u> แก <u>้ว</u> น
/เออะ/	/เออ/	เจ <u>ะ</u> เป <u>ระ</u>	เจ <u>อ</u> เ <u>พล</u> อ เล <u>ย</u> เ <u>ดิน</u>
/โอะ/	/โอ/	โต <u>ะ</u> โ <u>ปะ</u> กล <u>ม</u>	โต <u>อ</u> โ <u>ป</u> ง
/เอะ/	/ออ/	เห <u>ะ</u> เพ <u>ระ</u>	ห <u>อ</u> ก <u>่อ</u> น พร

๒.๒ หน่วยเสียงสระประสม

สระประสม หรือสระเลื่อน เกิดจากการนำสระแท้หรือสระเดี่ยว ๒ เสียงมาประสมกัน เกิดเสียงเลื่อนหรือเสียงประสมกันมี ๓ หน่วยเสียง ดังนี้

สระเดี่ยว	+	สระเดี่ยว	=	สระประสม
อิ	+	อา	=	เอีย เช่น เบ <u>ีย</u> เล <u>ีย</u> เค <u>ีย</u> ร เก <u>ีย</u> ร <u>ติ</u>
อู	+	อา	=	เอือ เช่น เส <u>ือ</u> เน <u>ือ</u> เพ <u>ื่อ</u> น เป <u>ื่อ</u> ง
อุ	+	อา	=	อัว เช่น กล <u>ัว</u> ตั <u>ว</u> ป <u>ัว</u> ย ล <u>ัว</u> น

คำที่ใช้สระประสมนี้ไม่ว่าจะออกเสียงสั้นหรือยาว แต่ถ้ายังรักษาเสียงพยัญชนะต้นเสียงวรรณยุกต์ และเสียงพยัญชนะท้ายให้คงเดิม คำนั้นก็จะยังคงมีความหมายเดิม เช่น เปียะ ยัวะ

เพิ่มเติมเสริมความรู้

ปัจจุบัน ำ ใ- ใ- ใ- ฤ ฤ ฤ ฤ จัดเป็นสระเกิน เพราะเป็นรูปสระที่มีเสียงพยัญชนะ ประสมอยู่ด้วย คือ

๑. ำ ประกอบด้วยหน่วยเสียงสระ /อะ/ + หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /ม/ เช่น
ทำ ลำ ยำ ขยำ พรำ
๒. ใ- ใ- ประกอบด้วยหน่วยเสียงสระ /อะ/ + หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /ย/ เช่น
ไข ไกร ไหว ใน ใคร
๓. ใ- ประกอบด้วยหน่วยเสียงสระ /อะ/ + หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /ว/ เช่น
เรา เท่า เสร้า เปล่า เหล่า
๔. ฤ ฤ ฤ ฤ มีเสียงพยัญชนะ ร ล นำหน้าเสียงสระ คือ
ฤ = รี ฤ = รือ ฤ = ลี ฤ = ลือ

๓. หน่วยเสียงวรรณยุกต์

วรรณยุกต์ คือ ระดับเสียงสูงต่ำที่ปรากฏในคำหรือพยางค์ในภาษาไทยมี ๕ หน่วยเสียง ได้แก่

- หน่วยเสียงวรรณยุกต์สามัญ เป็นวรรณยุกต์ระดับกลาง เช่น กาย ดี เรียน พลอย
- หน่วยเสียงวรรณยุกต์เอก เป็นวรรณยุกต์ระดับต่ำ เช่น กะ ดิบ สู้ ฝ่า
- หน่วยเสียงวรรณยุกต์โท เป็นวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับจากสูงลงต่ำ เช่น กล้า ดั้น เลี่ยม ราก
- หน่วยเสียงวรรณยุกต์ตรี เป็นวรรณยุกต์ระดับสูง เช่น กิ่ง ไน้ต พัน รัก
- หน่วยเสียงวรรณยุกต์จัตวา เป็นวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับจากต่ำลงมาสูง เช่น เก่ เดี่ยว หู ผง

ส่วนรูปวรรณยุกต์มี ๔ รูป คือ ˊ (ไม้เอก) ˋ (ไม้โท) ˋˊ (ไม้ตรี) ˋˋˊ (ไม้จัตวา) การใช้วรรณยุกต์จะเปลี่ยนไปตามกลุ่มของพยัญชนะว่าเป็นอักษรกลาง อักษรต่ำ หรืออักษรสูง

องค์ประกอบของพยางค์และคำ

ภาษาทุกภาษาประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยๆ หลายหน่วยมาประกอบเข้าด้วยกัน หน่วยย่อยในภาษา ประกอบกันเข้าเป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้นตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ภาษาไทยแล้วจะพบว่าหน่วยเสียงซึ่งเป็น ส่วนประกอบที่เล็กที่สุดของภาษาจะประกอบขึ้นเป็นหน่วยย่อยไปจนถึงหน่วยที่ใหญ่กว่า โดยเริ่ม ประกอบเป็นพยางค์ คำ กลุ่มคำ ประโยค และข้อความ ตามลำดับ ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในส่วนประกอบ ของภาษา ซึ่งทุกหน่วยในภาษาล้วนแต่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ การเรียนภาษาไทย ให้เกิดประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจตั้งแต่หน่วยย่อยของภาษา เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษา ภาษาในขั้นที่สูงขึ้นต่อไป

๑. พยางค์

พยางค์ คือ เสียงที่เปล่งออกมาแต่ละครั้ง จะมีความหมายหรือไม่มีความหมายก็ได้ พยางค์ทุกพยางค์จะต้องมีเสียงพยัญชนะต้น อาจเป็นเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว เช่น กาง พาย ค้าน หรือพยัญชนะต้นควบ เช่น กลาง พราย คว้าน เสียงสระและเสียงวรรณยุกต์บางพยางค์ก็อาจมี เสียงพยัญชนะท้ายประกอบด้วย

ตัวอย่างพยางค์

พิมพ์	๑	พยางค์	๑	คำ
แม่พิมพ์	๒	พยางค์	๑	คำ
สำนักพิมพ์	๓	พยางค์	๑	คำ

พยางค์แต่ละพยางค์จะมีอักษรประสมกันอย่างน้อย ๓ ส่วน คือ พยัญชนะต้น สระ และวรรณยุกต์ พระยาอุปทิศศิลปสาร (หลักภาษาไทย, ๒๕๔๕: ๑๘-๑๙) ได้จำแนกวิธีประสมอักษรเป็น ๓ วิธี ดังนี้

๑. ประสม ๓ ส่วน คือ พยัญชนะ + สระ + วรรณยุกต์ เช่น

กา = ก (พยัญชนะ) + -า (สระ) + วรรณยุกต์เสียงสามัญ (ไม่มีรูป)
แม่ = ม (พยัญชนะ) + แ- (สระ) + ˋ (วรรณยุกต์รูปเอก เสียงโท)

๒. ประสม ๔ ส่วน วิธีนี้มี ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑) ประสม ๔ ส่วนปกติ คือ พยัญชนะ + สระ + ตัวสะกด + วรรณยุกต์ เช่น

บ้าน = บ (พยัญชนะ) + -า (สระ) + น (ตัวสะกด) + ˋ (วรรณยุกต์รูปโท เสียงโท)
แจ่ม = จ (พยัญชนะ) + แ- (สระ) + ม (ตัวสะกด) + ˋ (วรรณยุกต์รูปเอก เสียงเอก)

๒) ประสม ๔ ส่วนพิเศษ คือ พยัญชนะ + สระ + วรรณยุกต์ + ตัวการันต์ เช่น

เล่ห์ = ล (พยัญชนะ) + - (สระ) + ˋ (วรรณยุกต์รูปเอก เสียงโท) + ห (ตัวการันต์)
เมล์ = ม (พยัญชนะ) + - (สระ) + วรรณยุกต์เสียงสามัญ (ไม่มีรูป) + ล (ตัวการันต์)

๓. ประสม ๕ ส่วน คือ พยัญชนะ + สระ + ตัวสะกด + วรรณยุกต์ + ตัวการันต์ เช่น

สิทธิ์ = ส (พยัญชนะ) + ิ (สระ) + ท (ตัวสะกด) + วรรณยุกต์เสียงเอก (ไม่มีรูป) + ธิ (ตัวการันต์)
โรจน์ = ร (พยัญชนะ) + โ- (สระ) + จ (ตัวสะกด) + วรรณยุกต์เสียงโท (ไม่มีรูป) + น (ตัวการันต์)

๒. คำ

คำ หมายถึง เสียงที่เปล่งออกมาและมีความหมายเสมอ อาจจะเป็นคำพยางค์เดียว คำสองพยางค์ หรือคำหลายพยางค์ ซึ่งคำจะมีองค์ประกอบ ๒ ส่วน คือ รูป กับ ความหมาย

ตัวอย่างคำ

กล้วย	๑ พยางค์	๑ คำ
ชนะ	๒ พยางค์	๑ คำ
ลับประรด	๓ พยางค์	๑ คำ

คำ ๑ คำ จะต้องมีความหมายอย่างน้อย ๑ ความหมายเสมอ และคำบางคำมีความหมายได้มากกว่า ๑ ความหมาย ถ้าเรียงคำเข้าประโยคจึงจะรู้ความหมายที่แท้จริง เพราะสามารถพิจารณาจากบริบทได้ เช่น

- ภายในวันนี้เราจะต้องร่วมหรือ**กัน**
(กัน ในที่นี้หมายถึง คำประกอบท้ายกริยาของผู้กระทำตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป แสดงการกระทำร่วมกัน อย่างเดียวกัน หรือต่อกัน)
- เขา**กัน**เงินไว้ ๑,๐๐๐ บาท เพื่อใช้จ่ายส่วนตน
(กัน ในที่นี้หมายถึง แยกไว้)
- แม่**กัน**คิ้วให้น้อง
(กัน ในที่นี้หมายถึง โทนให้เป็นแนวเสมอกัน)

เรียบเรียงจาก (บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๒ : คำ การสร้างคำและการยืมคำ ของกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สถาบันภาษาไทย, ๒๕๖๔ : ๑, ๘-๙)

เสียงหนักเสียงเบา

ถ้านักเรียนสังเกตคำต่าง ๆ ในภาษาไทยจะพบว่า มีทั้งคำพยางค์เดียว คำ ๒ พยางค์ คำ ๓ พยางค์ และคำหลายพยางค์ ซึ่งการออกเสียงคำต่าง ๆ ในภาษาไทย จะเห็นว่าแต่ละพยางค์ออกเสียงหนักเบาไม่เท่ากัน ซึ่งมีข้อสังเกต ดังนี้

๑. คำที่มีพยางค์เดียวจะออกเสียงหนักหรือเบาขึ้นอยู่กับหน้าที่ของคำในประโยคและตามความหมายของคำ เช่น

- ฉันเชื่อว่าเธอทำ**ได้** (ได้ ทำหน้าที่ประกอบท้ายคำกริยา ทำ มีความหมายว่า “สามารถ” จึงออกเสียงหนัก)
- ฉันสุขใจจริงที่**ได้**มาที่นี่ (ได้ ทำหน้าที่เป็นคำช่วยกริยา มีความหมายว่า “มีโอกาส” จึงออกเสียงเบา)

๒. คำที่มี ๒ พยางค์ มักจะออกเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๒ เช่น ชนะ **นะ** สบาย **บาย** รองเท้า **เท้า** วิชา **ชา** ประพฤติ **ติ** หรือบางคำอาจจะลงเสียงหนักทั้ง ๒ พยางค์ เช่น ทาง**ด้วน** เพื่อน**บ้าน** พิมพ์**ดีด**

๓. คำที่มี ๓ พยางค์ จะสามารถออกเสียงได้ ๓ แบบ คือ

- เบาหนัก-หนัก เช่น **มหาดเล็ก** ประชากร
- หนัก-เบาหนัก เช่น **รับประทาน** **กล้องสำรวจ**
- หนัก-หนัก-หนัก เช่น **เครื่องดนตรี** ยากันยุง

ข้อสังเกตการออกเสียงหนักเบาของคำที่มี ๓ พยางค์ มักจะออกเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๓ และถ้าพยางค์ที่ ๑ หรือ ๒ ประสมด้วยสระเสียงยาวหรือมีตัวสะกดก็จะออกเสียงหนักด้วย

๔. คำที่มี ๔ พยางค์ มักจะออกเสียงหนักที่พยางค์สุดท้าย ส่วนพยางค์อื่น ๆ ขึ้นอยู่กับส่วนประกอบของคำ ถ้าประสมสระเสียงยาวหรือมีตัวสะกดจะออกเสียงหนัก เช่น ประ**เจ็ด**ประ**เจ็ด** ก**ตัญญู**ดา ม**ก**รา**คม** นิ**ติ**บุ**ค**ค**ล** พิ**ธี**ร**ี**ต**อง** น**คร**นา**ย**ก

เรียบเรียงจาก (บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๑ : ระบบเสียง อักษรไทย การอ่านคำและการเขียนสะกดคำ ของกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สถาบันภาษาไทย, ๒๕๖๕ : ๓๗-๔๔)

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๓-๕ คน สมาชิกในแต่ละกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรมต่อไปนี้

๑. ค้นหาประโยคที่สนใจจากสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์จำนวน ๕ ประโยค หรือกลุ่มใดจะแต่งประโยคเองก็ได้
๒. นำประโยคที่ได้มาวิเคราะห์ในประเด็นต่อไปนี้
 - ๒.๑ เสียงหนักเสียงเบาของคำในประโยค
 - ๒.๒ พิจารณาความหมายของคำจากบริบท
 - ๒.๓ สลับที่คำในประโยคแล้วพิจารณาว่าการสื่อความหมายของประโยคเปลี่ยนหรือไม่
๓. นำเสนอประโยคและผลการวิเคราะห์ให้เพื่อนกลุ่มอื่นฟังแลกเปลี่ยนกัน
๔. นักเรียนทุกกลุ่มร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง อภิปราย และสรุปเป็นความรู้ร่วมกัน

ร่วมกันคิด ร่วมกันตอบ ตรวจสอบความเข้าใจ

๑. ภาษาไทยมีลักษณะอย่างไร จึงเรียกว่าเป็นภาษาคำโดด
๒. การเรียงลำดับคำในประโยคของภาษาไทยสามารถบอกอะไรเกี่ยวกับคำได้บ้าง
๓. โครงสร้างประโยคในภาษาไทยเป็นอย่างไร
๔. วรรณยุกต์มีความสำคัญอย่างไรในภาษาไทย
๕. คำบางคำมีความหมายหลายอย่าง นักเรียนมีวิธีสังเกตความหมายของคำอย่างไร